विषम् । तस्यागदं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । इत मधु शर्करा च उशीरं चन्दनं तथा । एतद्दाप्य दातव्यं पानं तस्य च सुव्रत ! । ततः प्रणश्यते दुःखं ततः सम्पद्यते सुखम् । अथ तस्मिन् हते योगे विषं तस्य निवर्त्तते । मन्त्रस्थानं ततो गत्वा मर्मस्थान प्रधावति । विद्धे च मर्मसंप्रश्नं शृणु रूपं यथा भवेत् । निरुद्धः पतते भूमौ कर्णाभ्यां बधिरो भवेत् । वारिणा सिच्यमानस्य रोमहर्षो न जायते । दण्डेन हन्यमानस्य दण्डराजी न जायते । शस्त्रेण छिद्यमानस्य रुधिरं न प्रवर्त्तते । केशेषु लुच्यमानेषु नैव तु गात्रवेदने । यस्य कर्णौ च पार्श्वौ च जानूपादौ च सन्धयः । शिथिलानि भवन्तीह स मृतासुरिति श्रुतिः । एतानि यस्य रूपाणि विपरीतानि गौतम ! । मृतन्तु तं विजानीयात् कश्यपस्य वचो यथा । वैद्यागतस्य न पश्यन्ति ये पश्यन्ति कुप्रचिटाः । विचक्षणास्तु पश्यन्ति मन्त्रौषधिसमन्विताः । तस्यागदं प्रवक्ष्यामि स्वयं रुद्रेण भाषितम् । मयूरपित्तं मार्जारपित्तं नकुलपित्तकम् । मत्स्यमस्थिपित्तञ्च धानालीमूलमेव च । कुङ्कुमं भार्गवं कष्ठं काश्मरी च त्वचं तथा । वृषभस्य च जिह्वाग्रं पद्मस्य कुसुमस्य च । एतानि समभागानि गोमूत्रेण च पेषयेत् । एषोऽगदो यस्य हस्ते दष्टेन जीवते न वै । कामाद्विनापि दष्टोऽपि क्षिप्रं भवति निर्विषः । क्षिप्रमेव प्रदातव्यं शतसङ्ख्योत्तमौषधम् । अञ्जनञ्चैव नस्यञ्च क्षिप्रं दद्यात् विचक्षणः" भविष्यपु० । कश्यप उवाच "अतःपरं प्रवक्ष्यामि नागानां रूपलक्षणम् । सर्पदष्टस्य च तथा सर्पाणामुद्भिदुद्भव ! । अथ उर्वेण दष्टस्य कर्णौ दृष्टिः प्रजायते । सर्पेण दष्टस्य च तथा यवोदाष्टः प्रजायते । नपुंसकेन दष्टस्य शङ्खमदः प्रजायते । रूपा दष्टस्य वा सस्या दृष्टिर्विजवरोत्तम ! । कुमारेणापि दष्टस्य दक्षिणा एव जायते । पुर्विण्या वाय दष्टस्य तथा स्वेदश्च जायते । रोषाद्दुःखात् कृतिकया वेपथुश्चापि जायते । पद्मनी प्रमवेदालौ दिवा सर्पो विषाधिकः । नपुंसकस्तु मध्याह्ने कश्यपेन तु भाषितम् । चन्द्रकारे तु दष्टानामुदके गहने वने । रूपस्य पै प्रमत्तस्य पदे सर्पो न दृश्यते । दष्टरूपाण्यजानन् वै कथं वैद्यश्चिकित्सति चतुर्विधास्तु सर्पोक्ताः पन्नगास्तु महाप्रभा । दर्वीकरा मण्डलिनो राजिला व्यन्तरास्तथा । दर्वीकरा वातविषा मण्डलाः पैत्तिकाः स्मृताः । श्लेष्मला राजिला ज्ञेया व्यन्तराः सान्निपातिकाः । रक्तं परीक्षयेद्गात्रं सर्पाणान्तु पृथक् पृथक् । कृष्णं दर्वीकराणान्तु जायते वातसुल्वणम् । रक्तं चनच बहुशः शोणितं मण्डलिनिर्गते । पिच्छिलं राजिले स्वल्पं तद्वद्व्यन्तरके तथा । ज्ञेयाः सर्पास्तु चत्वारः पञ्चमो नोपलभ्यते । ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्चैव चतुर्थकः । ब्राह्मणे मधुरं दद्यात् तिक्तं दद्यात्तथोत्तरे । वैश्ये कषायं दद्यात् शूद्रे तिक्तमेव वा । ब्राह्मणेन तु दष्टस्य दाहो गात्रेषु जायते । मूर्च्छा च प्रबला स्याद्वै न ज्ञानमभिजायते । शूद्रामवर्णं सुखञ्च स्यान्न्यासमाश्च जायते । तस्य कुर्यात् प्रतीकारं येन सम्पद्यते सुखम् । अश्वगन्धामपामार्गं सिन्धुवारं सुरालयम् । एतत् सर्पिः समायुक्तं पानं तस्य च दापयेत् । एतेनैवोपचारेण सुखी भवति मानवः । क्षत्रियेण तु दष्टस्य कम्पो गात्रेषु जायते । मूर्च्छा मोहस्तथा स्याद्वै न ज्ञानमभिजायते । जायते वेदना तस्य ऊर्ध्वञ्चैव निरीक्षते । तस्य कुर्यात् प्रतीकारं येन सम्पद्यते सुखम् । अर्कमूलमपामार्गं प्रियङ्गुञ्च वारुणीम् । एतत् सर्पिः समायुक्तं पानं तस्य प्रदापयेत् । एतेनैवोपचारेण सुखी भवति मानवः । वैश्येनापि हि दष्टस्य शृणु रूपाणि यानि तु । रोमहर्षो लाला च नवोदकति वेदना । मूर्च्छा च प्रबला यस्य आत्मानं नाभिनन्दति । तस्य कुर्यात् प्रतीकारं येन सम्पद्यते सुखम् । अश्वगन्धां स गोमूत्रां गटकूर्मं सगुग्गुलम् । शिरीषार्कपलाशञ्च श्वेतां च गिरिकर्णिकाम् । गोमूत्रेण समायुक्तं पानं तस्य च दापयेत् । एष वैश्येन दष्टानामगदः परिकीर्त्तितः । शूद्रेणापि हि दष्टस्य शृणु तत्त्वेन गौतम ! । कम्पते वेपते चैव ज्वरः शीतश्च जायते । अङ्गानि कुलुचुलायन्ते शूद्रदष्टस्य लक्षणम् । तस्यागदं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । पद्मञ्च लोध्रञ्चैव क्षौद्रं मद्यस्य केसरम् । मधु मयूरसारञ्च श्वेता च गिरिकर्णिका । एतानि समभागानि पेषयेत् शीतवारिणा । पानं लेपाञ्जनं तस्य सुखी भवति मानवः । पूर्वाह्णे चरते विप्रो मध्याह्ने क्षत्रियश्चरेत् । अपराह्णे चरेद्वैश्यः शूद्रः कल्याचरो भवेत् । आहारस्यात्र दुष्याणि ब्राह्मणानां विबुधाः । मूषिकाः क्षत्रियाणाञ्च आहारो द्विजसत्तम ! । वैश्या मण्डूकभक्ष्याश्च शूद्राः सर्वाशिनस्तथा । व्यथतो दशते विप्रः क्षत्रियो दक्षिणेन तु । वामपार्श्वे